

把反革命修正主义分子揪出来示众!

LI, MINQI

Uspon Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije:
Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

LI, MINQI

Uspon Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

120

1960-e su obilježile vrhunac “starih” svjetskih pokreta protiv sustava. Od sredine devetnaestog stoljeća do sredine dvadesetog stoljeća, unatoč povremenim zastoјima, socijalno demokratski pokreti (temeljeni na proletariziranim radničkim klasama u najrazvijenijim područјima), komunistički pokreti (koji su primarno utjelovljivali interese i težnje radnika i seljaka na periferiji i poluperiferiji) i pokreti za nacionalno oslobođenje (koje su vodili domaći kapitalisti i srednje klase na periferiji i na poluperiferiji), progresivno su jačali; do 1960-ih te su skupine zavladaile državama diljem cijelog svijeta. Konsolidacija američke hegemonije sredinom dvadesetog stoljeća počivala je na novom globalnom dogovoru koji je uključivao važne ustupke radničkim klasama u najrazvijenijim zemljama i narodima u perifernim i poluperifernim državama.

Tijekom prethodnih hegemonijskih tranzicija, intenzifikacija međudržavnih, među-kapitalističkih sukoba prethodila je intenzifikaciji društvenih sukoba. Tijekom 1960-ih, porast borbenosti radničke klase i buntovnika iz “Trećeg svijeta” bili su oni koji su prethodili i koji su oblikovali globalnu kapitalističku krizu i slabljenje američke hegemonije.⁰¹ S “ubrzanjem” društvene povijesti, moderni je svjetski sustav iscrpljivao svoj povijesni prostor društvenog kompromisa. Globalna politička i ekonomska situacija tijekom 1960-ih odbacila je reformističko rješenje (to jest, ono koje se zasnivalo na preraspodjeli globalnog dohotka i ekspanziji učinkovite ponude) za krizu. Ta se kriza jedino mogla razriješiti ili putem revolucionarnog zbacivanja postojećeg svjetskog sustava i globalne društvene preobrazbe, ili u slučaju očuvanja svjetske kapitalističke ekonomije, uvođenjem nove skupine uvjeta koji bi globalnim kapitalistima dopustili da obnove barem neke položaje koja su prethodno izgubili. Godine 1975., držeći šesto predavanje u čast Sorokinu, Immanuel Wallerstein je iznio procjenu o budućnosti tekuće borbe između dva povijesna rješenja te je ustvrdio da će se odlučujuće bitke odvijati u Kini, SAD-u i na poluperiferiji.⁰² Isходи tih borbi odavno su utvrđeni. Pitanje koje nas sada zanima je kako je razvoj svjetske kapitalističke ekonomije odonda pripremio uvjete za novi krug snažnog jačanja klasne borbe, i kako bi se poluperiferija ponovno mogla pokazati odlučnim bojištem.

Poluperiferija u svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji

Svi društveni sustavi koji su zasnovani na eksploataciji velike većine suočavaju se s pitanjem: kako se može spriječiti ujedinjena pobuna eksploatirane većine? Bez učinkovitog rješenja za taj problem, ne postoji vjerojatnost dugotrajnog opstanka bilo kojeg eksploatacijskog sustava. Historijski, taj se problem “riješio” podjelom većine na “veći niži sloj i na manji srednji sloj”. Srednji sloj je i eksploator i eksploatirani. Omogućivši srednjem sloju pristup djelu viška proizvoda, vladajuće elite isplaćuju potencijalno političko vodstvo eksploatirane većine.

Što se tiče svjetske kapitalističke ekonomije, koja je politički organizirana kao međudržavni sustav, traženo rješenje tog problema je složenije. Problem s kojim se suočava moderni svjetski sustav je dvostruk: kako spriječiti ujedinjenu političku pobunu eksploatirane većine unutar svake države i kako spriječiti ujedinjenu političku pobunu siromašnih država koje obuhvaćaju veliku većinu stanovništva u sustavu. Za taj se dvostruki problem stoga pojavilo dvostruko rješenje. Unutar svake države, radničko stanovništvo treba biti podijeljeno između velike većine i relativno povlaštene “srednje klase” ili “radničke aristokracije”. Povrh toga, na razini sustava, hijerarhija država organizirana je u troslojnu strukturu. Između najrazvijenijih država (koje priskupljaju glavninu svjetskog viška vrijednosti) i perifernih država (koje proizvode puno više viška vrijednosti nego što ga zadržavaju za sebe), mora postojati skupina država koje tvore poluperiferiju, što je presudno za političku stabilnost svjetskog sustava.⁰³

No što je poluperiferna država? Koje su države poluperiferne države? Kao polazišna točka, poluperiferna država može se definirati kao ona koja je i eksploator i koja je eksploatirana u svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji. Dok najrazvijenije države odlikuju visoka primanja, prinos visokog profita a periferne države niska primanja i prinos niskog profita, poluperiferne države spadaju u sredinu po vrstama proizvoda koje proizvode, kao i po njihovim stopama primanja i granicama profita. Od poluperifernih se država očekuje da se okoriste transferom viška vrijednosti kada trguju s periferijom no one su oštećene trgujući s najrazvijenijima državama. To implicira da poluperiferna država ima relativno raznoliku ekonomsku strukturu. Za usporedbu, periferna država nastoji imati usko specijaliziranu ekonomsku strukturu

- 01 Silver, Beverly J. i Eric Slater. 1999. “The Social Origins of World Hegemonies,” u Giovanni Arrighi i Beverly J. Silver i drugi, *Chaos and Governance in the Modern World System*, str. 151-216. Minneapolis and London: University of Minnesota Press, str. 211-216.
- 02 Wallerstein, Immanuel. 1979. *The Capitalist World-Economy: Essays by Immanuel Wallerstein*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 244-249.
- 03 Wallerstein, navedeno djelo, str. 22-23.
- 04 Wallerstein, navedeno djelo, str. 71-72, 97.
- 05 Wallerstein, navedeno djelo, str. 26-30.
- 06 Wallerstein, navedeno djelo, str. 100.

(u “modernom” ili tržišno orijentiranom sektoru) i općenito biva oštećena transferom viška vrijednosti u trgovini.⁰⁴

Međutim, s obzirom da poluperiferija igra nezaobilaznu ulogu za političku stabilnost svjetske kapitalističke ekonomije, primjerena “definicija” poluperiferije neizbježno uključuje povijesnu i političku dimenziju. U sedamnaestom stoljeću, sjeverozapadna Europa je samu sebe uspostavila kao središnji najrazvijeniji dio, dok su Španjolska i talijanski gradovi-države na sjeveru naginjali prema tome da postanu poluperiferija, a periferija je obuhvaćala i Istočnu Europu i Latinsku Ameriku, pri čemu su Afrika i veći dio Azije također bili pripojeni svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji kao periferna područja. Poluperiferija se proširila uključivši naposljetku nekoliko velikih “novih” nacionalnih država kao što su SAD, Njemačka, Rusija i Japan.⁰⁵ Poslije Drugog svjetskog rata, poluperiferna skupina se neizmjereno proširila; u članku o poluperiferiji, Wallerstein je sastavio sljedeći popis poluperifernih država:

“Poluperiferija” obuhvaća široki raspon zemalja u kategorijama ekonomske moći i političke pozadine. Ona obuhvaća ekonomski snažnije zemlje Latinske Amerike: Brazil, Meksiko, Argentinu, Venezuelu, moguće Čile i Kubu. Ona obuhvaća cjelokupni vanjski rub Europe: južni sloj Portugala, Španjolske, Italije i Grčke; veći dio istočne Europe; dijelove sjevernog sloja kao što su Norveška i Finska. Ona obuhvaća niz arapskih država: Alžir, Egipat, Saudijsku Arabiju; i također Izrael. U Africi ona obuhvaća barem Nigeriju i Zair, a u Aziji, Tursku, Iran, Indiju, Indoneziju, Kinu, Koreju, i Vijetnam. I ona obuhvaća stari bijeli Commonwealth: Kanadu, Australiju, Južnu Afriku, možda Novi Zeland.⁰⁶

Letimični pregled bi odmah otkrio da Wallersteinov popis poluperifernih država očigledno obuhvaća ogromnu većinu svjetskog stanovništva. To se kosi s karakteristikom poluperiferije kao relativno malog “srednjeg sloja” koji bi politički trebao stabilizirati svjetski sustav.

Nešto pažljiviji pogled na taj popis ukazuje na to da se poluperiferna skupina može podijeliti na tri podskupine. Prvo, to su “bogatije” poluperiferne države, kao što su Kanada, Australija, Novi Zeland, i one na sjeveru Europe, zemlje za koje je jasno da su eksploatatori i rasprostranjenoj sustavnoj podjeli rada (to jest, one općenito imaju korist od transfera viška vrijednosti u trgovini).

121

veljača 1976.
Hua Guofeng postaje premijer NR Kine.

9. rujna 1976.
U 83. godini života umire Mao Ce Tung.

LI, MINQI
Uspon Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

ni); one zaslužuju poluperiferni status uglavnom zbog njihovih zavisnih ili “polukolonijalnih” geopolitičkih uloga. Druga, to su velike “nedovoljno razvijene” zemlje, ili ekonomski “siromašna” poluperiferija, u koju spadaju zemlje kao što su Kina, Indija, Indonezija, Vijetnam, Zair, i Egipat koje se ne razlikuju od perifernih zemalja po mjestu koje zauzimaju u hijerarhiji svjetskog dohotka. One zaslužuju poluperiferni status u mjeri u kojoj im njihove veličine teritorija i brojnost stanovništva dopuštaju da razviju razmjerno raznoliku ekonomsku strukturu (što povremeno uključuje povelik sektor “visoke tehnologije”) te se ponašaju kao važni geopolitički igrači u međudržavnom sustavu. Ova podskupina obuhvaća oko polovice svjetskog stanovništva.

Konačno, to je stvarni “srednji” srednji sloj koji obuhvaća latinsko američke i istočno azijske “nove industrijalizatore”, kao i one iz istočne Europe, i zapadne Azije. Oni su bili razvojne “priče o uspjehu” tijekom 1960-ih i 1970-ih i glavni nositelji ideologije modernizacije. Njih se može smatrati poluperiferijom “koja-dobro-radi”. Upravo je unutar ove skupine bio koncentriran najveći dio potencijalno politički moćnih društvenih skupina (kao što su domaći kapitalisti, stručnjaci iz srednje klase, i proletarizirane radničke klase) koje su se nalazile izvan pojasa najrazvijenije skupine. Nudeći tim društvenim skupinama konkretne materijalne dobitke zajedno s nadama u budućnost, uspjeh poluperiferije koja-dobro-radi u “nacionalnom” ili “socijalističkom” razvoju pomogao je da se isplate neke od najopasnijih političkih prijetnji postojećem svjetskom sustavu te im je time omogućeno da igraju ključnu ulogu u stabiliziranju.

Da bi srednji sloj u eksploatacijskom društvenom sustavu doista bio stabilizirajući, potrebno je ispuniti dva uvjeta. Prvo, on mora imati značajan ulog u postojećem društvenom sustavu. To jest, ono mora imati pristup značajnom dijelu društvenog viška proizvoda. To obično znači da bi primanje pripadnika srednjeg sloja trebalo uključivati veliku premiju za “srednju klasu” u odnosu na “normu” koju dobiva ogromna većina. Međutim, drugi je uvjet da srednji sloj ne smije biti prevelik u odnosu na one koji se nalaze na dnu. S previše pripadnika srednjeg sloja, ostalo bi premlalo onih koje bi i elite i srednji sloj trebali eksploatirati. Postane li srednji sloj doista većina, tada je vjerojatno da će se i materijalna i društvena vrijednost premije za srednju klasu onoliko

umanjiti koliko srednji sloj materijalno i psihološki bude manje povlašten. U tom slučaju, premda vladajuće elite vjerojatno ne bi morale brinuti o pobuni eksploatirane manjine, one bi se mogle suočiti s ujedinjenom pobunom većine iz srednjeg sloja.

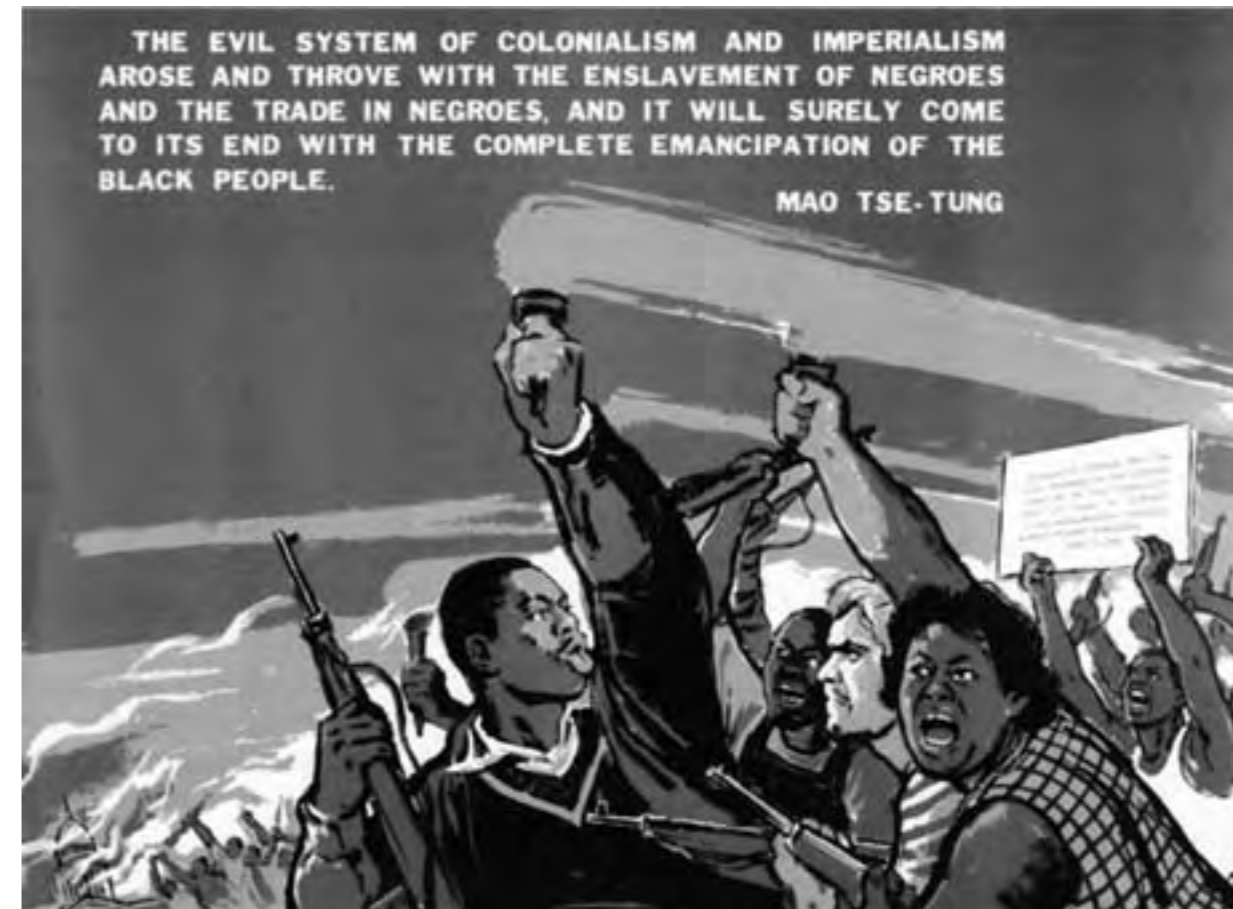
Sve do osamnaestog stoljeća, svjetska kapitalistička ekonomija uvelike je bila ograničena na transatlantska područja. Periferija Latinske Amerike i istočne Europe bila je dovoljno velika u odnosu na razvijenu sjeverozapadnu Europu i na poluperiferiju južne Europe. Tijekom devetnaestog stoljeća, svjetska kapitalistička ekonomija postala je globalni sustav. Proces postajanja periferijom Azije i Afrike uvelike je proširio “bazu” eksploatirane većine i omogućio je i najrazvijenijima i poluperiferiji da se prošire. Negdje poslije 1870. godine, Latinska Amerika i istočna Europa (pod vodstvom Rusije) bile su unaprijedene u poluperiferni status. U 2. poglavlju, Grafikon 2.2 pokazuje sve veću razliku u primanjima između latinoameričke i istočnoeuropske poluperiferije i azijske i afričke periferije između 1870. i 1950. godine. Do 1950. godine, poluperiferija je imala između 3:1 i 6:1 veći BDP per capita od periferije. Godine 1950., najrazvijeniji (Sjeverna Amerika i zapadna Europa) i poluperiferija (Latinska Amerika, istočna Europa, južna Europa, i Japan) obuhvaćali su oko 20 posto svjetskog stanovništva, dok je periferija obuhvaćala oko 60 posto.

Poslije 1950. godine, nakon što su bivše kolonije i polukolonije bile inkorporirane u međudržavni sustav a geopolitički je utjecaj nerazvijenih država napuhnuo “Hladni rat” (koji je ustvari bio globalni društveni dogovor podvrgnut hegemoniji SAD-a), za brojne bi se velike države “Trećeg svijeta” moglo reći da su se uzdigle do političkog poluperifernog statusa. Međutim, ekonomski, je “siromašna” poluperiferija nastavila zaostajati za svjetskim prosjekom a združeno stanovništvo periferije i siromašne poluperiferije nastavilo je obuhvaćati ogromnu većinu svjetskog stanovništva. U tom je smislu, “baza” ostala dovoljno velika za održanje svjetske kapitalističke ekonomije.

Što se dogodilo od onda? Grafikon 4.1 pokazuje pokazatelje za per capita BDP (prema konstanti od 2000 međunarodnih dolara) za vodeće svjetske regije: Kina, SAD, ostale zemlje s visokim primanjima (ZVP); Istočna Azija, Južna Azija i Pacifik (bez Kine) (IAJAP); Europa i Središnja Azija (ESA); Latinska Amerika i Karipsko otočje (LAK); Srednji Istok i Sjeverna Afrika (SSA); Sub-

U svakoj borbi postoji žrtva, a smrt nije neobičajena pojava. No interes naroda i patnja velikog broja ljudi je u našim srcima; za narod vrijedi umrijeti. Ipak, trebamo učiniti sve kako bismo izbjegli nepotrebne žrtve.
— “Služiti narodu”
(8. rujna 1944)

122

saharska Afrika (SSA). Posljednjih pet skupina obuhvaćaju samo “zemlje s niskim i srednjih prihodi-ma”. 1980-e i 1990-e bila su “izgubljena desetljeća” za povijesne poluperiferni države koje-dobro-rade. Od 1980. do 2000. godine, Latinska Amerika je doživjela pad indeksa primanja (u odnosu na omjer za prosječni svjetski BDP per capita) sa 120 na 95, dok su Srednji Istok i Sjeverna Afrika doživjeli pad svog indeksa primanja sa 75 na 64. Istočnoeuropski pokazatelji doživjeli su ogroman pad svog indeksa sa 129 godine 1989. na 82 godine 2000.

Između 1975. i 2006., kineski je indeks narastao sa 12 na 75. “Izgubljena desetljeća” te “uspon Kine” zajedno su doveli do ogromne konvergencije s kojom se Kina sada ubrzano približava statusu poluperiferije koja-dobro-radi. Ostatak Azije (koju predvodi Indija), doživjev-

ši uspon svog indeksa od 24 u godini 1975. na 37 u godini 2006., također uspijeva uhvatiti korak. Samo Afrika zao-staje. Kina, Latinska Amerika, istočna Europa i Srednji Istok zajedno već obuhvaćaju 40 posto svjetskog stanovništva. Pridruži li im se još i Indija i ostatak Azije (to bi bio slučaj kada bi velika većina južno azijskog stanovništva bila unaprijedena u status potrošača iz “srednje klase”), tada bi potencijalna poluperiferna skupina koja-dobro-radi nabujala na više od dvije trećine svjetskog stanovništva. Može li preostala mala “baza” namijenjena eksploataciju uspjeti poduprti i održati ravnotežu takve nestabilne srednje i gornje “nadgradnje”? Ili će ta nadgradnja postati tako velika da će zdrobiti svoju bazu? Da bi se istražila ova pitanja, ispitajmo drugu dimenziju postojeće političke strukture svjetskog sustava: unutar-nje klasne strukture unutar država.

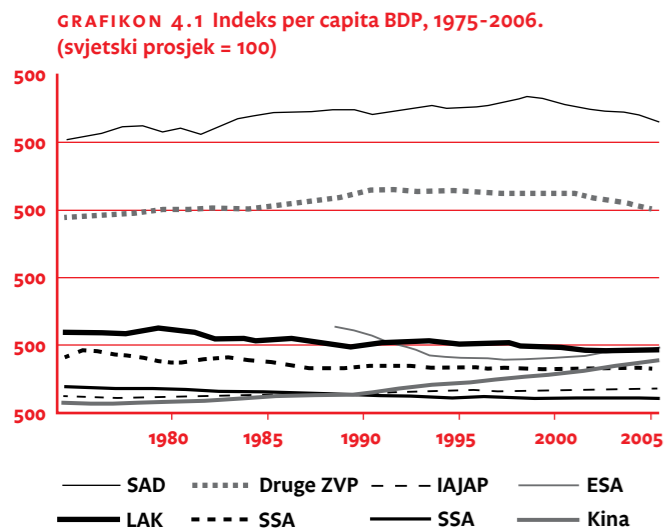
123

Istопad 1976.
Uhapšena Banda četvero koju je predvodila Maova supruga Jiang Qing (Jiang Qing, Zang Cunciao, Jao Venjuan i Vang Hongven).

LI, MINQI
Uspón Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

- 07 Wallerstein, navedeno djelo, str. 102-103.
- 08 Wright, Erik Olin. 1997. *Class Counts: Comparative Studies on Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 19-26.
- 09 Formal sector (engl.) je sektor koji udovoljava svim zakonski važnim propisima o zaposlenju (dakle, ne samo državni javni sektor) i obuhvaća općenito zakonski uređene odnose stalno zaposlenih osoba. Naspram nje ga nalazi se informal sector kao njegova čista suprotnost. (nap. prev.)

države općenito oštećene i nerazmjerno dobivaju manje udjele svjetskog viška vrijednosti.

Prema tome, na strani “ponude”, sustav neravnopravne razmjene i nejednake raspodjele svjetskog viška vrijednosti uspostavlja gornje granice primanja (a time i stopa plaća) na različitim strukturnim pozicijama svjetskog sustava. Na strani “potražnje”, biološki najosnovnije životne potrebe radnika moraju uspostaviti apsolutne donje granice. Međutim, stvarne ili društvene donje granice stope plaća uspostavljene su klasnom borbom, ili snagom pregovaračke pozicije radničkih klasa, koje slijedom toga odražavaju klasnu strukturu koja se povijesno oblikovala unutar država. Politička i ekonomska održivost države u svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji, u tom smislu, ovisi o tome postoji li dostatno velik manevarski prostor između gornje i donje granice. “Nepodudarnost” između te dvije granice potkopalo bi akumulaciju i moguće je da bi odvelo do dezintegracije postojeće državne strukture. Snaga pregovaračke pozicije radnika razlikuje se u skladu s različitim oblicima organizacije rada. Uzmu li se proučavati radničke klase u kapitalističkoj svjetskoj ekonomiji, ovisno o tome kako je organiziran njihov rad i kakva je njihova pregovaračka snaga, može ih se podijeliti u nekoliko sektora, visoko kvalificirani “radnici sa zvanjima, tehničari i menadžeri”, potpuno proletarizirani radnici za nadnice, poluproleterski “migrirajući radnici”, i poluproleterski seljaci.⁰⁷

Visokokvalificirani “radnici sa zvanjima, tehničari i menadžeri” drže, do određenog stupnja, monopolističku kontrolu nad ponudom njihove radne snage i njihov je rad općenito teško nadgledati. Oni obavljaju ekonomske i društvene funkcije koje su od strateške važnosti za kapitalistički sustav. Da bi se osigurala njihova lojalnost, kapitalisti tim radnicima moraju platiti “rentu lojalnosti”, zbog čega su njihova primanja značajno viša od onih ostalih radnika. U mjeri u kojoj ti radnici žive relativno povlašteni materijalni život, oni tvore “srednju klasu” između kapitalističke klase i ostale radničkih klasa.⁰⁸

Potpuno proletarizirani radnici za plaće spadaju u kvalificirane i polukvalificirane radnike u urbanom sektoru, koji obično imaju stalne poslove s punim radnim vremenom u “službenom sektoru”.⁰⁹ Njihova novčana primanja proizlaze u potpunosti ili gotovo u potpunosti iz nadnice za rad.

Nekvalificirani radnici koji rade za nadnicu u urbanom sektoru, koji obično imaju povremene ili nesigurne poslove i koji su često nezaposleni, spadaju u poluproletarijat. Njihova primanja od plaća nisu dovoljne kako bi zadovoljile njihove najosnovnije potrebe i oni se moraju baviti sitnim trgovačkim poslovima ili proizvodnjom robe na malo, ili radom u “neslužbenom sektoru” kako bi popunili svoja novčana primanja. Na periferiji i poluperiferiji, mnogi su poluproleterski radnici “migrirajući radnici” koji jedan dio svoga vremena provode u urbanom području dok drugi dio svog vremena provode na ruralnom području. Veliki dio njihovih stvarnih primanja dolazi od obiteljske ruralne proizvodnje.

Sitni poljoprivredni proizvođači roba koji žive u ruralnim područjima poznati su kao “seljaci”. Na periferiji i poluperiferiji, seljaci i poluproleterski radnici za nadnice često su dio istih kućanstava. Mnogi poluproleteri žive kao seljaci jedan dio svojih života, i obrnuto. U kontekstu periferije i poluperiferije, seljake se može smatrati “poluproleterima” u onoj mjeri u kojoj oni funkcioniraju kao ruralna pričuvna vojska za nekvalificirane urbane radnike za nadnice.

Ako rangiramo različite sektore radničkih klasa u skladu s njihovom pregovaračkom snagom, koja se odražava posredstvom njihovih stvarnih primanja, tada se osobe sa zvanjima i menadžeri (srednja klasa) očito nalaze na najvišem stupnju pregovaračke snage i stvarnih primanja. U redovima ostalih radničkih klasa, potpuno proletarizirani radnici za nadnice (proletarijat) su bolje obrazovani, učinkovitije organizirani, imaju jaču pregovaračku poziciju, i primaju realno viša primanja. U usporedbi s najrazvijenijim državama, periferne i poluperiferne države obično karakterizira manja srednja klasa osoba sa zvanjima, manji broj potpuno proletarizirane radničke klase, no puno veći broj poluproletarijata.

Tablica 4.1 uspoređuje dvije studije o suvremenoj klasnoj strukturi u SAD-u, koje su proveli Gilbert i Kahl (1992) i Wright (1997). Proletarijat, ako se usko definira, uključuje kvalificirane i polukvalificirane radnike, ili oko 30 posto ekonomsko aktivnog stanovništva SAD-a. Široka definicija bi trebala uključiti sve one koji novčana primanja dobivaju u potpunosti ili gotovo u potpunosti od prihoda od plaća i koji imaju relativno snažnu pregovaračku poziciju (s izuzetkom visokokvalificiranih stručnjaka koji zauzimaju strateške pozicije). Široka definicija

¹⁰ Gilbert, Dennis i Joseph A. Kahl. 1992. *The American Class Structure*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company, str. 315-316.

proletarijata može uključiti ne samo kvalificirane i polukvalificirane radnike, već također one koji imaju nadgledničke i manje važne menadžerske uloge, i radnike nepotpunim zvanjima. Ta definicija uključuje oko 60 posto populacije SAD-a. Ako se uzme prosjek između uske i široke definicije i ako se radnike nadglednike smatra dijelom proletarijata, tada proletarijat obuhvaća 45 posto stanovništva SAD-a dok srednja klasa obuhvaća 20 posto. Kapitalistička klasa i sitna buržoazija svaka zasebno obuhvaća 5 posto. Gilbert i Kahl¹⁰ su o siromašnim radničkim i najnižim klasama iznijeli komentar: “Oni u primanjima osciliraju od malo iznad do ispod crte siromaštva, njima prijeti povremena nezaposlenost, ili pak nemaju nikakve mogućnosti naći posao”. Među njima “[ti] koji su često zaposleni i oni koji su većinu vremena siromašni čine najnižu klasu u našem društvu”.

TABLICA 4.1. Struktura društvenih klasa i zanimanja u SAD-u (1990, % u odnosu na cjelokupno ekonomsko aktivno stanovništvo)

Klase (Gilbert i Kahl 1992)	Klase (Wright)	Zanimanja
Kapitalisti, 1%	Poslodavci, 4,7%	Investitori, rukovođeće osobe
Gornja srednja klasa, 14%	Menadžeri, 8,3%	Vlasnici poslova srednje veličine
	Stručnjaci - menadžeri, 6,0%	Viši menadžeri i oni sa zvanjem
Srednja klasa, 30%	Stručnjaci, 6,9%	Niži menadžeri i oni s nepotpunim zvanjem
	Sitna buržoazija, 5,2%	Samozaposleni
Radnička klasa, 30%	Radnici nadglednici, 14,8%	Nadglednici
	Kvalificirani radnici, 12,8%	Obtrnici
	Radnici, 41,4%	Tvornički radnici, radnici u trgovini na malo, uredski radnici
Osobe koje rijetko rade		Radnici u uslužnim djelatnostima, fizički radnici, slabo plaćeni tvornički i uredski radnici
Najniži slojevi društva		Nezaposleni ili povremeni primatelji socijalne pomoći

IZVOR: Gilbert i Kahl (1992), str. 305-24; Wright (1997), str. 91-113.

Klasne strukture u svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji

Jedna od posljedica djelovanja svjetske kapitalističke ekonomije bile su različite razine primanja namijenjene radnim klasama koje su smještene na različitim strukturnim pozicijama u svjetskom sustavu. Stopa plaće, ili cijena radne snage, baš kao i cijena bilo koje robe, određuje se “ponudom” i “potražnjom”. Pitanje je: koje su to društvene snage koje reguliraju i utječu na “ponudu” i “potražnju”?

Podjela rada u okviru svjetske ekonomije za posljedicu ima protok roba, rada i kapitala preko različitih geografskih područja kroz milijune proizvodnih i razmjenskih lanaca. Ti su lanci “globalni robni lanci”. Unutar svakog robnog lanca, stvara se određeni iznos viška vrijednosti (razlika između nadodane pune vrijednosti i najosnovnijih životnih potreba proizvođača). Međutim, što je tipično, stvoreni višak vrijednosti nejednako se raspodjeljuje među državama, čime se odražavaju njihovi različiti stupnjevi relativne monopolizacije u različitim etapama robnih lanaca. Relativni se monopol može uspostaviti ako određeni proizvođači imaju tehničke, organizacijske ili političke prednosti u odnosu na ostale proizvođače. Najrazvijenije države općenito imaju koristi od te nejednake raspodjele te nerazmjerno dobivaju veće udjele svjetskog viška vrijednosti. Periferne su

Svi ljudi moraju umrijeti, ali nema svaka smrt isto značenje. Drevni je kineski pisac Suma Čien rekao: “Premda se smrt događa svim ljudima, ona može biti teža od planine Taj ili lakša od pera”. Umrijeti za narod teže je od Taj planine, ali raditi za fašiste i umrijeti zbog onih koji nas iskorištavaju i tlače lakše je od pera.

— “Služiti narodu” (8. rujna 1944)

30. kolovoz 1977. Josip Broz Tito dolazi u desetodnevni posjet NR Kini.

svibanj 1978. Završena je izgradnja Mao Ce Tungova mauzoleja na Tigu nezavisnog mira u Pekingu.

LI, MINQI

Uspón Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

TABLICA 4.2 **Struktura društvenih klasa i zanimanja u latinoameričkim zemljama (1990/1992), na ukupni % ekonomski aktivnog stanovništva**

	Argentina	Brazil	Čile
URBANI SEKTOR:			
Poslodavci	4,4	3,9	1,7
Radnici sa zvanjima i tehničari	7,5	6,5	9,9
Radnici sa zvanjima i napola zaposleni tehničari	3,0	0,9	1,1
Radnici	35,3	28,9	34,1
među kojima: siromašni radnici	4,2	8,7	7,8
Radnici u malim poduzećima	10,3	13,7	10,6
Zaposlenje na gazdinstvu	3,7	4,5	5,4
Radnici koji žive od svog rada ^a	17,9	15,7	17,8
među kojima: siromašni radnici	1,3	6,3	4,8
Nezaposleni u gradovima	5,7	3,7	5,1
RURALNI SEKTOR:			
Poslodavci	13,0	0,7	0,2
Radnici		10,2	9,7
Radnici koji žive od svog rada		12,1	5,1

^a Uključujući neplaćene obiteljske radnike
IZVOR: ECLAC (1994)

Tabela 4.2 prikazuje strukturu društvenih klasa i zanimanja u tri latinoameričke poluperiferne države: Argentina, Brazil, i Čile.

Tabela 4.2 daje prikaz klasne strukture i strukture zanimanja u tri latinoameričke poluperiferne države: Argentina, Brazil, i Čile. U latinoameričkim zemljama, postoji veliki sektor takozvane “niske produktivnosti”. Radnici u sektoru niske produktivnosti uključuju radnike u mikro-poduzećima (ona s manje od pet zaposlenika), zaposlenim na gazdinstvima, te radnike koji žive od svog rada i neplaćene obiteljske radnike. U većini slučajeva, primanja radnika od “niske produktivnosti” nisu dovoljna da bi obitelj od četiri člana održala iznad crte siromaštva.¹¹ Ako poluproletarijat obuhvaća radnike u mikro-poduzećima, radnike na gazdinstvima, urbane nezaposlene, ruralne radnike, i druge radnike koji primaju nadnicu nižu od granice siromaštva, tada u Argentini, Brazilu i Čileu, poluproletarijat čini 32, 47 i 43 posto ekonomskog stanovništva u svakoj od tih zemalja. Srednja klasa (osobe sa zvanjem i tehnički radnici i samozaposleni) čine 11, 7 i 11 posto stanovništva Argentine, Brazila i Čilea u svakoj od njih. Iz toga slijedi da proletarijat čini 31, 20 i 26 posto; seljaštvo čini 7, 12 i 15 posto: sitna buržoazija čini 17, 9 i 13 posto; dok kapitalistička klasa čini 4, 5 i 2 posto u svakoj od tih odnosnih zemalja.

Prema tome, čini se da je razina proleterizacije u državi povezana s pozicijom države u hijerarhiji svjet-

- ↑ ECLAC (Economic Commission for Latin America and the Carribbean). 1994. *Social Panorama of Latin America*. Santiago, Chile: United Nations Economic Commission for Latin America and Caribbean.

skog sustava. U Sjedinjenim Američkim Državama, proleterski radnici zaposleni na puno radno vrijeme čine gotovo polovicu cijele radne snage a svi tipovi radnika za plaću čine oko 90 posto. U latinoameričkim poluperifernim državama, potpuno proletarizirani radnici čine 20-30 posto radne snage a svi tipovi radnika za plaće čine oko 70 posto. Periferne države u svjetskoj kapitalističkoj ekonomiji (kao što je predrevolucionarna Kina) tipično karakterizira ogromna većina seljačkog stanovništva i velik udio niže urbane radničke klase.

U onoj mjeri u kojoj države koje nisu najrazvijenije imaju manje razine proletarizacije, radnici naginju tome da budu manje obrazovani, manje učinkovito organizirani, i pod neprestanim pritiskom da se za poslove natječu s velikom ruralnom pričuvnom vojskom. Radnici u tim državama, prema tome, pokazuju sklonost prema tome da imaju slabiju pregovaračku poziciju te primanju znatno manje realne plaće. Niske realne plaće u periferiji i poluperiferiji omogućuju svjetskom višku vrijednosti da se koncentrira u najrazvijenijem dijelu i to pomaže da se troškovi plaća diljem cijelog sustava održavaju niskim. Međutim, na duge staze, razvoj svjetske kapitalističke ekonomije bio je povezan s progresivnom urbanizacijom radne snage. Nakon izvjesne inicijalne dezorijentacije, urbanizirani radnici su se redovito borili za više stupnjeve organizacije i proširenje njihovih ekonomskih, društvenih i političkih prava. Njihove su borbe dovele do povećanih stupnjeva proletarizacije unutar svjetske kapitalističke ekonomije.

Klasna struktura kine

Dana 1. srpnja 2001. godine (prigodom osamdesete obljetnice Kineske Komunističke Partije), Jiang Zemin, tadašnji glavni sekretar Kineske Komunističke partije, formalno je iznio glasovitu teoriju o “tri zamisli”. To znači, Komunistička Partija treba predstavljati najnaprednije proizvodne snage, najnapredniju kulturu, i interese najširih slojeva naroda. To predstavlja službeno odbacivanje marksističko-lenjinističke definicije Komunističke Partije kao predvodničke organizacije proletarijata. Jiangov govor je raskinuo s preostalom nominalnom poveznicom između Partije i radničke klase. Na praktičnoj razini, Jiangov je govor formalno utro put novačenju privatnih kapitalista (koji sada trebaju biti predstavnici “najnaprednijih proizvodnih snaga”) u Partiju.

Tijekom razdoblja 1999-2001., na zahtjev vodstva Kineske Komunističke Partije, posebna skupina istraživača s Kineske Akademije Društvenih Znanosti (CASS) napravila je studiju o “Evoluciji suvremene društvene strukture”. Politička narav tog istraživanja bila je eksplisitno iznesena u uvodu izvještaja o istraživanju te skupine objavljenog nakon Jiangovog govora:

U kolovozu 1998., ravnatelj CASS-a, član Politbiroa Kineske Komunističke Partije, Drug Li Tieying, pred

Institut za sociologiju iznio je zahtjev da prouči evoluciju društvenih struktura. Nakon zapaženog i važnog govora druga Jianga Zemina održanog 1. srpnja, šira je javnost snažno usmjerila svoju pozornost na promjene u društvenim slojevima, a relevantne su strukture vlasti iznijele zahtjev da istraživačka skupina što je prije moguće iznese pregledne podatke i rezultate.¹²

Istraživačka skupina odbacuje marksističku analizu

klase i zauzima se za analizu “strukture društvenih slojeva”. Ona tvrdi da

“... riječ ‘klasa’ [jie ji] često upućuje na tradicionalni

marksistički koncept klase – to jest, na one skupine koje su podijeljene u skladu s tim posjeduju li one ili ne sredstva za proizvodnju, na one skupine u čijem su interesu njihovi uzajamni sukobi i koje su jedne s drugima povezane putem antagonizama i borbi. Ta riječ ljude podsjeća na ozbiljne društvene sukobe, nemire i borbe između čovjeka i čovjeka, pa su neki znanstvenici i ljudi neprijateljski raspoloženi prema takvoj riječi i nastoje je odbaciti.”¹³

Očigledno, istraživačka skupina vjeruje (ili se nada)

da tako dugo dok se ljude ne podsjeća na sukobe i nemire, oni neće postojati i bit će u potpunosti prihvatljivo pretvarati se da oni ne postoje. Kako bi se izbjegao nezgodan termin *jie ji*, istraživačka skupina dijeli suvremeno kinesko društvo na deset temeljnih društvenih slojeva u skladu s njihovim različitim pristupom “organizacijskim, ekonomskim i kulturnim resursima”.¹⁴ Tih deset društvenih slojeva i njihova raspodjela prikazani su u Tabeli 4.3.

CASS vjeruje da se u Kini oblikovala zamjetna “moderna” struktura koju simbolizira stalno rastući

- ↑ CASS (Istraživačka skupina Kineske akademije za društvene znanosti). 2001. *Dangai Zhongguo Shehui Jiecheng Yanjiu Baogao* (Izvjestaj o studiji o suvremenim kineskim društvenim slojevima). Beijing: Shehui Kexue Wenxiam Chubanshe (Social Sciences Literature Press).

- ↑ Isto.
- ↑ CASS (Istraživačka skupina Kineske akademije za društvene znanosti). 2002. “Zhonguo Muqian Shehui Jiecheng Jiegou Yanjiu Baogao” (Izvjestaj istraživanja o trenutnoj strukturi društvenih slojeva u Kini), u Ru Xin, Lu Xueyi, i Li Peilin (uredništvo), *Shehui Lanpishu 2002: Zhongguo Shehui Xingshi Fenxi yu Yuce* (Službeni izvještaji o društvenim kretanjima 2002: Analize i predviđanja kineskih društvenih uvjeta), str. 115-32. Beijing: *Shehui Kexue Wenxian Chubanshe* (Social Sciences Literature Press), str. 116.
- ↑ Isto, str. 124.
- ↑ Isto, str. 125.

TABLICA 4.3 **Evolucija strukture društvenih slojeva u Kini, 1978-1999. (% stanovništva)**

	1978	1988	1999
Državni i društveni upravljači	1,0	1,7	2,1
Menadžeri	0,2	0,5	1,5
Privatni poduzetnici	0,0	0,0	0,6
Radnici sa zvanjima i tehničari	3,5	4,8	5,1
Uredski radnici	1,3	1,7	4,8
Samozaposleni	0,0	3,1	4,2
Trgovci i radnici u uslužnim djelatnostima	2,2	6,4	12,0
među kojima: radnici seljaci	0,8	1,8	3,7
Industrijski radnici	19,8	22,4	22,6
među kojima: radnici seljaci	1,1	5,4	7,8
Poljoprivredni radnici	67,4	55,8	44,0
Nezaposleni i slabo zaposleni	4,6	3,6	3,1

^{IZVOR:} *Istraživačka skupina Kineske Akademije Društvenih Znanosti, “Zhonguo Muqian Shehui Jiecheng Jiegou Yanjiu Baogao* (Izvjestaj istraživanja o postojećoj strukturi društvenih slojeva u Kini)”, u Xin, Xueyi, i Peilini (urednici), str. 115-32.

srednji i poduzetnički sloj. Ona tvrdi da “za razliku od tradicionalnog društva, moderna struktura društvenih slojeva nije piramidalno oblikovana, već u obliku masline, u kojem većina pripadnika društva zauzima srednje i gornje srednje položaje, manjinska skupina zauzima gornje ili relativno gornje položaje, a druga manjinska skupina zauzima najniže položaje”.¹⁵

Istraživačka skupina tvrdi da je od 1978. godine, srednji sloj (koji uključuje poduzetnike, menadžere, samozaposlene, činovništvo, osobe sa zvanjem i tehničke radnike, te radnike u trgovini na veliko i na malo, u uslužnim industrijama) bio onaj udio kineskog društva koji je najbrže rastao. Ona predviđa da će “budući da Kina proživljava industrijalizaciju, informatizaciju i urbanizaciju, srednji slojevi i dalje rasti, te će naposljetku postati najvažnija, najviše stabilizirajuća društvena snaga unutar modernizirane kineske strukture društvenih slojeva”.¹⁶ Hoće li se Kina jednoga dana razviti u lijepo “maslinasto oblikovano” društvo srednje klase? Kao što sam tvrdio gore, srednji sloj – shvaćen kao nevladajuća društvena skupina koja ima pristup udjelu viška vrijednosti – treba biti relativno malen. Ako klase koje međusobno dijele višak postanu većina stanovništva, to vjerojatno neće dovesti do stabilizacije već do propasti eksploatacijskog društvenog sustava.

Preispitivanje trendova prikazanih u Tablici 4.3 otkriva da argument da su “srednji slojevi” dio koji se najbrže širi u kineskom društvu uvelike ovisi o uključivan-

LI, MINQI

Uspon Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

Uspon i pad Kine, 1949-1978

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

126

127

21. kolovoz 1978.
Predsjedavajući Komunističke partije Kine Guo Huofeng dolazi u uzvratni posjet u Jugoslaviju. Posjetio je Beograd, Skopje, Zagreb i Brijune.

11. listopada 1978.

U Pekingu započinje pokret *Zid demokracije*, prvi pokret za demokratizaciju nakon Maove smrti. Tijekom godinu dana trajanja pokreta mnogobrojni posteri sa zahtjevima za demokratizacijom osvanuli su na zidu na Aveniji vječnog mira u Pekingu.

ju radnika koji rade u trgovini na veliko i trgovini na malo te u uslužnim industrijama u dio koji čini “srednje slojeve”. Međutim, prema izvještaju same te skupine, ti radnici obično imaju manja primanja od industrijskih radnika, za koje se ne pretpostavlja da čine dio “srednjih slojeva”.¹⁷ Čini se razumnijim staviti zajedno industrijske radnike i radnike iz uslužnih djelatnosti kao i proletarijat i poluproletarijat koji žive od radničke plaće. Takvo pregrupiranje bi navelo na zaključak da je najznačajniji dio razvoja kineske društvene strukture tijekom prošlih desetljeća bila ubrzana proletarizacija kineskog društva.

Prema jednom izvještaju, oko dva milijuna visoko i srednje rangiranih, sadašnjih i umirovljenih kineskih vladinih dužnosnika i njihove rodbine posjeduje oko 70 posto svog privatnog bogatstva (ušteđevina, dionica, obveznica, kuća, i deviza) u Kini. Taj dokument tvrdi da se zasniva na internom izvještaju koji je podnesen Politbirou Kineske Komunističke Partije (Vidi “*Dalu Gunliao Yong Quanmin Qicheng Caifu* – Birokrati kopnenog dijela Kine posjeduju sedam desetina svog narodnog bogatstva”. Internet stranica: <<http://www.donews.com/donews/article/1/19330.html>>, pretraživano 1. studenog 2003.). Ako se “državne i društvene upravljače” smatra birokratskim kapitalistima, tada kapitalistička klasa (uključujući birokratske i privatne kapitaliste) u Kini čini oko 3 posto stanovništva. Srednja klasa može uključivati menadžere, osobe sa zvanjima i tehničke radnike, i polovicu svih uredskih radnika, ili oko 9 posto stanovništva. Seljaci čine 44 posto a sitna buržoazija čini 4 posto.

Među industrijskim radnicima i radnicima iz uslužnih djelatnosti, radnici seljaci (12 posto) čine poluproletarijat. Poluproletarijat također obuhvaća nezaposlene i one nedovoljno zaposlene (3 posto, iako je to vjerojatno znatno preniska procjena). Uz to, među urbanim radnicima, samo se za oko pola smatra da su “službeni” zaposlenici u poduzećima pod vlasništvom države, burzovnim kompanijama, privatnim poduzećima i u poduzećima sa uložnim inozemnim sredstvima koja su na neki način zaštićena vladinim propisima i ugovorima o radu. Procjenjuje se stoga da proletarijat čini 12 posto a poluproletarijat 28 posto.

Tabela 4.4. uspoređuje klasnu strukturu Kine s onom SAD-a i Brazila. U usporedbi sa SAD-om i Brazilom, Kina ima puno veće ruralno seljačko stanovništvo međutim znatno manji proletarijat i poluproletarijat.

17 Isto, str. 127.

TABLICA 4.4 Klasne strukture u najrazvijenijim i poluperiferiji

Klase	Najrazvijenije zemlje (SAD, 1990)	Poluperiferija (Brazil, 1990)	Poluperiferija (Kina, 1990)
Buržoazija/elita	5	5	3
Srednja klasa	20	7	9
Sitna buržoazija	5	9	4
Proletarijat	45	20	12
Poluproletarijat	25	47	28
Seljaštvo	/	12	44

IZVOR: Autorove procjene (temeljene na Tablicama 4.1, 4.2 i 4.3).

Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon kine?

Kapitalistička svjetska ekonomija temelji se na stjecanju profita i beskrajnoj akumulaciji kapitala. Međutim, postoje strukturne sile koje nastaju iz samog procesa kapitalističke akumulacije koje teže tome da snize stopu profita. U najrazvijenijim državama, visoko proletarizirane radničke klase sposobne su se učinkovito organizirati za ekonomske i političke borbe. Historijski, njihove su borbe postigle rast plaća i troškova oporezivanja, vodeći do pada stope profita i krize akumulacije.

Da bi se povratila stopa profita i iznova ojačala akumulacija kapitala, najrazvijenije države moraju maknuti svoj kapital izvan određenih ekonomskih sektora sa slabijim stopama profita i premjestiti te sektore u geografska područja na periferiju i poluperiferiju gdje troškovi plaća i oporezivanja ostaju dovoljno niski. Globalno premještanje kapitala stoga igra ključnu ulogu u periodičnim restrukturiranjima svjetske kapitalističke ekonomije.

Kina je bila glavni uživatelj tog posljednjeg kruga globalnog premještanja kapitala. Kad je Kina započela s projektom “reforme i otvorenosti” kako bi produbila inkorporiranost u svjetsku kapitalističku ekonomiju, ona je imala vrlo veliki ruralni višak radne snage i njena je klasna struktura bila puno manje proletarizirana ne samo od najrazvijenijih država već također i od poluperiferije koja-dobro-radi. S druge strane, što djelomično treba zahvaliti uspjehu maoističkog oslanjanja na vlastite snage i industrijalizacije, Kina je imala razgranatu tehnološku sposobnost kojom je mogla proizvesti mnoštvo raznovolikih proizvoda na čemu su joj zavidjele mnoge poluperiferne države. Čim se Kina “otvorila”, odmah se upustila u utrku širokih razmjera s već afirmiranim

TABLICA 4.5 Stope plaća tvorničkih radnika u odabranim zemljama (mjesečne plaće izražene u američkim dolarima, iz 2005. godine ili iz posljednje dostupne godine)

Zemlje	Mjesečna plaća	% u odnosu na plaću u SAD-u
Sjedinjene Američke Države	2898,2	100,0
Japan	2650,2	91,4
Južna Koreja	2331,4	80,4
Argentina (2001)	837,5	28,9
Mađarska	732,7	25,3
Češka Republika	612,0	21,1
Poljska (2004)	585,9	20,2
Čile	432,4	14,9
Turska (2001)	427,5	14,8
Meksiko (2004)	341,9	11,8
Brazil (2002)	308,7	10,7
Peru	237,8	8,2
Kina (2004)	141,3	8,2
Tajland (2003)	133,5	4,6
Filipini (2004)	98,8	3,4
Indonezija (2001)	54,1	1,9
Indija (2003)	23,2	0,8

IZVOR: ILO (2006), str. 763-838. 933-1031. Stope plaća pretvorene su u američke dolare koristeći devizni tečaj Svjetske Banke, *World Development Indicators Online*, <<http://devdata.worldbank.org/dataonline>>. Ako stope plaća nisu objavljene kao mjesečne plaće, one su pretvorene u mjesečne plaće koristeći sljedeće formule: mjesečna plaća = tjedna plaća x 4,3 = dnevna plaća/ 8 x tjednih radnih sati x 4,3 = plaća po satu x tjedni radni sati x 4,3.

poluperifernim državama. Zbog niskih kineskih plaća i drugih troškova, Kina se nalazila u povlaštenijem položaju u toj utrci te je postala glavni primatelj kapitala premještenog iz najrazvijenijih država.

Tabela 4.5 prikazuje stope plaća u tvorničkim sektorima u odabranim zemljama. Na vrhu te hijerarhije nalaze se najrazvijenije države i “bogate” poluperiferne države kao što su SAD, Japan i Južna Koreja. Povijesne poluperiferne države koje-dobro-rade u Latinskoj Americi i istočnoj Europi, imaju između 10 i 30 posto onih stopa plaća koje imaju najrazvijenije države. Dok se Kina približava poluperiferiji koja-dobro-radi u kategoriji per capita BDP, kineska stopa plaća nastavlja sličiti onoj siromašne poluperiferne države. Razlika u plaćama između najrazvijenijih država i Kine je negdje 20:1. Kakve bi mogle biti posljedice te BDP-plaće nepodudarnosti za društvenu preobrazbu Kine u nadolazećim desetljećima?

Budući da Kina postaje središte svjetskog tvorničkog izvoza, kinesko društvo doživljava silovitu industri-

jalizaciju i urbanizaciju. Neizbježno je da će doći do temeljne preobrazbe klasne strukture Kine. Udio proleterskih i poluproleterskih plaća radnika u ukupnom stanovništvu znatno će se povećati dok će se udio seljaštva znatno smanjiti. U vremenu od jedne ili dvije generacije, razina proletarizacije u Kini dosegnut će trenutne razine u latinoameričkim ili istočnoeuropskim poluperifernim državama. Posljedica toga je, da će kineski proleterski i poluproleterski radnici zahtijevati razine plaća iz poluperiferije i odgovarajuća politička i društvena prava.

Razlika u plaćama između najrazvijenijim državama i Kine mogla bi se smanjiti sa sadašnjeg omjera 20:1 na 10:1 ili 5:1. Zahtjevi i pojačana pregovaračka pozicija proletarijata i poluproletarijata nametnut će veće pritiske kineskom režimu akumulacije kapitala. Može li kineski režim preživjeti takve pritiske, i koje bi mogle biti globalne implikacije? Može se zamisliti četiri scenarija.

Prvo, Kina bi mogla ne uspjeti. Na kraju bi moglo ispasti da veliki poriv Kine prema “razvoju” nije ništa više do veliki napuhnuti mjehur. Budući da Kina tone natrag prema statusu periferije ili siromašne poluperiferije, postojeći kineski režim akumulacije će propasti budući da on više ne može podnijeti eksplozivne društvene pritiske koje je izazvao sam taj proces akumulacije. Taj bi scenarij, međutim, mogao biti najmanje razoran za svjetsku kapitalističku ekonomiju.

Za svjetsku kapitalističku ekonomiju, problem Kine leži u njenoj ogromnoj veličini. Kina ima radnu snagu koja je veća od ukupne radne snage u svim najrazvijenijim zemljama, ili u čitavoj povijesnoj poluperiferiji koja-dobro-radi. Budući da se Kina natječe s državama poluperiferije koje-dobro-rade u širokom opsegu globalnih robnih lanaca, to će naposljetku dovesti do konvergencije između Kine i povijesnih poluperifernih država koje-dobro-rade u stopama profita i plaća. Ta bi konvergencija mogla krenuti u smjeru naviše ili u onom naniže.

U scenariju preustroja naniže (drugi scenarij), kineska će konkurentnost, sa svojom ogromnom radnom snagom, u potpunosti potkopati relativan monopol povijesnih poluperifernih država koje-dobro-rade u nekim robnim lancima. Budući da je relativan monopol nadomješten intenzivnom konkurencijom, smanjit će se dodana vrijednost koja je sadržana u tradicionalnim poluperifernim robnim lancima, prisiljavajući time po-

N ikad ne smijemo usvojiti arogantan stav velikodržavog šovinizma i ne smijemo postati oholi zbog pobjede u revoluciji i određenih uspjeha u našoj izgradnji. Svaki narod, veliki ili mali, ima svoje jake i slabe točke.

— “Uvodno obraćanje na osmom Nacionalnom kongresu Komunističke partije Kine” (15. rujna 1956)

prosinac 1978. Na Trećem plenumu jedanaestog Centralnog komiteta Deng Xiaoping najvio je politiku četiri modernizacije (poljoprivrede, industrije, tehnologije i vojske).

LI, MINQI
Uspon Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

vijesne poluperiferne države koje-dobro-rade da prihvate niže stope plaća koje će biti bliže kineskim stopama plaća.

O toj su mogućnosti raspravljali azijski ekonomisti iz investicijske banke Morgan Stanley Andy Xie i Denise Yam, koji tvrde:

“Kina će vjerojatno postati međunarodni igrač za jedan veći broj proizvoda te će se pomaknuti nagore na vrijednosnoj ljestvici ... U konačnici, kineski je višak radnika tri puta veći od radne snage u tvorničkom sektoru OECD zemalja, što znači da on može apsorbirati svjetski tvornički sektor a da ne izazove veliku inflaciju plaća. Mi smatramo da kineske cijene postaju globalne cijene, dok ostali azijski proizvođači moraju prihvatiti te cijene.”¹⁸

Xie (2002) ustraje na tome da “druge istočnoazijske ekonomije ne mogu zadržati isti životni standard bez deflacije. Deflacija u tom kontekstu nije vezana za rast proizvodnje; ona je vezana za trošenje bogatstva kako bi se platilo neodrživi životni standard”.

U stvari, drugi se scenarij odnosi na proces postavljanja periferijom povijesne poluperiferije koja-radi-dobro. Taj scenarij ima opasne implikacije za svjetsku kapitalističku ekonomiju. Poluperiferija koja-dobro-radi igra nezaobilaznu ulogu kao “srednji sloj” u svjetskom sustavu. Nestane li taj sloj poluperiferije koji-dobro-radi i bude li sveden samo na dio periferije ili siromašne poluperiferije, vjerojatno je da će svjetski sustav postati izrazito nestabilan, budući da se najrazvijenije države na vrhu nalaze pred ujedinjenim otporom i pobunom koji dolaze sa periferije i siromašne poluperiferije.

Povrh toga, poluperiferne države koje su postale periferne neizbježno će se morati suočiti s krajnje eksplozivnim političkim situacijama kod kuće. Relativno više proletarizirane radničke klase zahtijevat će poluperiferne razine plaća te politička i društvena prava. Međutim, poluperiferne države koje su postale periferne neće moći na svjetskom tržištu istovremeno ponuditi relativno visoke plaće i preživjeti konkurenciju s drugim perifernim državama ili poluperifernim državama koje su postale periferne. Čitavoj zoni poluperiferije prijetit će opasnosti od revolucije i političkih nemira.

- 18 Yam, Denise i Andy Xie. 2002. Shehui Lanpishu 2002: Zhongguo Shehui Fenxi yu Yuce (Službeni izvještaji o društvenim kretanjima 2002: Analize i predviđanja kineskih društvenih uvjeta). Beijing: Kexue Wenxian Chubanshe (Social Sciences Literature Press)
- 19 Wallerstein, Immanuel. 1996. “The Global Possibilities, 1990-2025”, u Terence K. Hopkins i Immanuel Wallerstein i drugi, *The Age of Transition: Trajectory of the World System 1945-2025*, str. 226-43. London and Atlantic Highlands, NJ: Zed Books, str. 232.

Treći je scenarij, onaj koji govori o konvergenciji naviše. Kina možda uspije u svom ostvarivanju “modernizacije” i u tome da postane sigurna, poluperiferna država koja-dobro-radi. U međuvremenu, povijesne poluperiferne države koje-dobro-rade mogle bi uspjeti zadržati svoj relativni monopol u određenim robnim lancima. Kao posljedica toga, kineske stope plaća konvergirat će naviše prema poluperifernim razinama. Nažalost, taj je scenarij opasan za svjetsku kapitalističku ekonomiju kao i drugi. Problem, opet, leži u ogromnoj veličini Kine. Dobiju li općenito kineski radnici poluperiferne razine plaća, s obzirom na veličinu kineskog stanovništva, ukupni višak vrijednosti raspodijeljen radničkim klasama u čitavoj poluperiferiji koja-dobro-radi morat će se barem udvostručiti. To će uvelike smanjiti udio viška vrijednosti koji bi bio na raspolaganju ostatku svijeta.

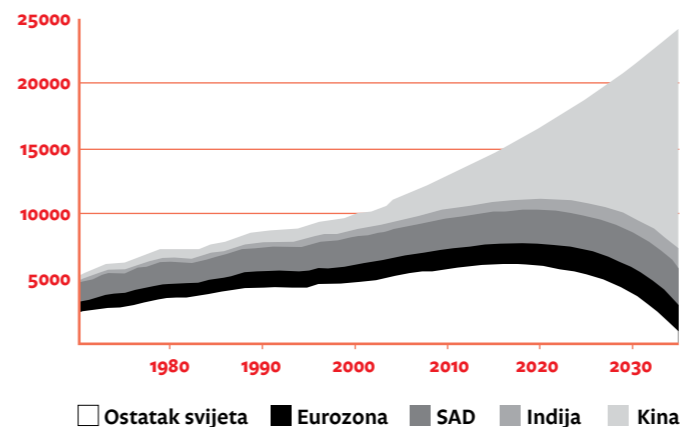
Postane li scenarij konvergencije naviše preskup za svjetsku kapitalističku ekonomiju, što ako dođe do mobilnosti Kine naviše nauštrb povijesne poluperiferije koja-dobro-radi? Drugim riječima, zamislite scenarij (četvrti scenarij) u kojem uspon Kine (i Indije) uspješno istiskuje povijesnu poluperiferiju koja-dobro-radi, koje su vjerojatne implikacije za postojeći svjetski sustav?

U *Age of Transition (Doba tranzicije)*, Immanuel Wallerstein je predvidio da će u nadolazećoj svjetskoj ekonomskoj ekspanziji, “Sjever” nastaviti primati glavni tok globalnih tokova kapitala, a na “Jugu” je izgledno da će Kina i Rusija postati najvažnija područja za ulaganja. Postavio je pitanje: nakon što se raspodijele sva ulaganja, koliko će ostati za drugu polovicu zemaljske kugle.¹⁹ Da bi se bilo više u skladu s utvrđenim tekućim tokovima globalnog kapitala, potrebno je samo zamijeniti Rusiju s Indijom i postaviti si u biti isto pitanje.

Da bi se tome dala perspektiva raspoloživih energetskih resursa, Grafikon 4.2 prikazuje povijesnu i hipotetičku projiciranu potrošnju Kine, SAD-a, Eurozone, Indije i ostatka svijeta od 1970 do 2035. godine. Projicirano je da bi kineska potrošnja energije rasla u skladu s njenom postojećom stopom tijekom razdoblja 1999-2004., ili 7,9 posto godišnje dok bi prema projekciji za svjetsku zalihu energije ona rasla u skladu s njenom postojećom stopom od 2,6 posto godišnje. Projicirano je da bi potrošnja energije SAD-a, Eurozone, i Indije rasla u skladu s njihovim odnosnim postojećim stopama tijekom razdoblja 1999-2004. S obzirom na te tendencije, ostatak svijeta će se morati nositi sa sve manjom i manj-

om potrošnjom energije poslije 2017. godine a do 2035. praktički neće biti dovoljno raspoložive energije za sav svijet izvan Kine, Indije, SAD-a i Eurozone. Svakako je nemoguće da se takav scenarij doista i ostvari. Grafikon 4.2 usprkos tome pretpostavlja da će svjetska zalih energije nastavljati rasti u doglednoj budućnosti. To bi se, s obzirom na argumentaciju u 6. poglavlju, moglo pokazati “optimističnim” scenarijem.

GRAFIKON 4.2 Svjetska potrošnja energije: povijesni i hipotetska projekcija (ekvivalent milijuna tona nafte), 1970-2035.

IZVOR: Povijesni podaci za svjetsku potrošnju energije su iz Svjetske Banke, World Development Indicators Online <<http://devdata.worldbank.org/dataonline>> (pristupljeno 1. studenog 2007).

Uz odobrenje autora preuzeto iz Li, Minqi, *The Rise of China and the Demise of the Capitalist World-Economy* (London: Pluto Press, 2008).

S engleskog preveo Snježan Hasnaš

U borbi za cjelovito oslobođenje potlačenog naroda treba se isprva oslanjati na njihovu vlastitu borbu, a tek nakon toga na međunarodnu pomoć. Narod koji je pobijedio u vlastitoj revoluciji trebao bi pomoći onom narodu koji se bori za vlastito oslobođenje. To je naša internacionalistička dužnost.

— “Razgovor s afričkim prijateljima” (8. kolovoz 1963)

5. prosinca 1978. Na Zidu demokracije u Pekingu aktivist Wei Jingsheng zatražio je i uvođenje pete i najvažnije modernizacije: slobode i individualnih prava.

1. siječnja 1979. Uspostava službenih diplomatskih odnosa između NR Kine i SAD-a.

LI, MINQI
Uspion Kine i slom svjetske kapitalističke ekonomije: Može li svjetska kapitalistička ekonomija preživjeti uspon Kine?